

מראי מקומות - פסחים

פג:

שאינו דרך גדולה, ולא חייבה תורה לאוכלו אלא דרך גדולה, אבל אם אכלו יוצא ידי חובתו. אולם התוספות סוברים שכיון שאין זה דרך אכילה, אינו יוצא ידי חובתו, ורק לענין שריפה חשיב בשר.

ה. לא נצרכא אלא לגיד הנשה ואלביא דרבי יהודה הקשה השאגת אריה (סי' צ"ו) מדוע אינו יכול לאכול גיד הנשה של קרבן הפסח, ואין אומרים יבא עשה של אכילת קרבן פסח וידחה הלאו של גיד הנשה. והחתם סופר (חולין פט): תירץ, שמה שאמרה תורה 'ואכלו את הבשר', לא נאמר אלא על המותר באכילה, ולא על הגיד הנשה, ולכך אין יוצאים בו אכילת הפסח.

ו. כגון שהוכרו ולבסוף נתערבו הקשה הדבר שמואל, לדעת הסוברים שספק דאורייתא לחומרא מן התורה, א"כ כשנתערבו נמצא שיש איסור תורה לאוכלם, ומדוע לא יהיו חייבים בשריפה, והניח בקושיא [ולכאורה יש לחלק, שכיון שאין האיסור בעצם הקדשים, אלא רק מחמת שהרואה אינו יודע, יש לומר שאינו מתחייב שריפה, וצ"ע].

ז. לא נצרכא אלא לשמנו דגיד הנשה וכו' שאינו אסור אלא מדרבנן. וכתב בקובץ הערות (סי' מ"ב אות ג), שאף שממילא אסור גם לגבוה, מדין ממשקה ישראל, וא"כ לכאורה לא יחול בו דין נותר, כיון שאינו אסור לגבוה אלא מדרבנן, ממילא חל בו גם דין נותר מן התורה.

ח. ואמאי נתי עשה וידחי לא תעשה הרשב"א (שבת כד:) הקשה, שאפילו אם איסור עשיית מלאכה ביו"ט הוא רק לאו בעלמא (ולא עשה ולא תעשה, כמסקנת הגמרא), עדיין קשה כיצד ידחה העשה להלא תעשה, הרי אפשר להמתין עד למחר ולקיים העשה, וכדין כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב, ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה. ותירץ בשם הרמב"ן, שהדין שאין דוחה הוא רק כשאפשר לקיים עתה את שניהם בלא דחיית הלאו, אבל כשאי אפשר לקיים העשה היום אלא על ידי דחיית הלאו, אין זה אפשר לקיים שניהם.

ט. מאי טעמא אמר קרא והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו בא הכתוב ליתן בקר שני לשריפתו פירש רש"י (תמורה ד), שכך מתפרש הפסוק, שאם נותר ממנו עד הבקר השני באש תשרופו, דהיינו יום ט"ז שהוא חול המועד. והקשה השפת אמת (סם), שהרי התנא אמר שאין דוחים שבת ויו"ט, ולפי חזקיה אין זה משום דחיה אלא הוא

המשך בעמוד הבא

א. עצמות קדשים דאין בהן משום

שבירת העצם לכולהו הוה חליץ להו

הקשה המלא הרועים, הלא במקום שאפשר לברר אין סומכים על חזקה ורוב, ואף כאן יכולים לברר. ותירץ, שכיון שטורח הוא לבדוק כל העצמות לראות האם הם חלוצין, סומכים על החזקה. ועוד, שאף אם נמצאו חלוצים, עדיין אינו ברור כ"כ להיותה, לפי שיתכן שלא חלצהו עד לאחר שנעשו נותר, וכיון שעדיין צריכים להקל מחמת הספק, אין צריך כלל לברר. עוד העיר, מדוע אין זה ספק ספיקא לחומרא, שמא אין חלוצים כלל, ואם תמצי לומר חלוצים, שמא חלצום רק לאחר שנעשו נותר. ותירץ שהכל שם ספק אחד הוא, האם בשעה שנעשו נותר היו חלוצים או לא.

ב. עצמות הפסח דיש בהם משום שבירת העצם וכו'

פירש רש"י, שבזה חולק רב זביד על רב נחמן, וסובר שאם מצאם חלוצין אין צריכים שריפה, שמא חלצן קודם שנעשו נותר, ומעולם לא שימשו נותר. והקשה המהרש"א, מדוע נאמר שחלצם באיסור, והרי יכולים לומר שחלצם בהיתר, וממילא צריך להיות דין שריפה על העצמות, ועיין שם מש"כ בזה.

ג. כל הגידין בשר

פירש רש"י, הרי הן כבשה, ונימנים עליהם בפסח ויוצא ידי חובתו.

והקשה השער המלך (מאכ"א פ"ח ה"ו ד"ה ודע דבפרק), שהרי לענין איסור נבילה הדין הוא שאין איסור בגידין, וכיון שלגבי איסורים אין אכילת הגידין חשובה אכילה מדוע לענין מצות אכילת הפסח תחשב כאכילה. ותירץ שסברת הגמרא היא שאע"ג שלענין איסורין שבתורה אינה חשובה אכילה, משום שאין בהם הנאה גמורה, מכל מקום לגבי מצות עשה שאמרה תורה 'תאכל' יוצא בה ידי חובתו, שהרי הוא אכל.

ומתוך כך הביא ראיה לספק המשנה למלך (יסודי התורה פ"ה ה"ח) האם בקיום מצוות אכילה צריך להיות כדרך הנאתם כמו לענין איסורין, ומכאן משמע שאין גדריהם שוים, ויתכן שאף אם לגבי איסור אינו עובר, מ"מ לענין מצוה הוא חשוב קיום.

ד. אי אמרת בשלמא בשר נינהו

פירש רש"י, שאם אוכלם יוצא בהם ידי חובתו. אבל התוס' כתבו שאין צריך לאוכלם, שהרי אין טעמם כטעם בשר, אבל צריך לשורפם מדין נותר. ובביאור מחלוקתם כתב השבט הלוי (ח"ח סי' קי"ב אות א) שרש"י סובר כהשער המלך [המובא לעיל], שאף שלענין איסורים אינו חשוב אכילה, מ"מ לגבי מצוה חשובה אכילה, ומה שאינו חייב לאוכלו, אולי משום

מראי מקומות - פסחים

פג: (המשך)

משום שרב אשי תירץ אליבא דבית שמאי (ואוקים מתני' כב"ש) שאינם סוברים מתוך אבל לבית הלל כיון שצורך מצוה הוא, אומרים מתוך שהותרה וכו', וא"כ אינו אסור אלא משום מיעוט הפסוקים. ואביי ורבא שהביאו הפסוקים, היינו משום שהם שלשה פסוקים הבאים כאחד ואין מלמדים לדברים אחרים, אלא הוא גזיה"כ כלפי מצוות אלו, שאינן דוחין יו"ט.

יב. ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה כתבו התוס' בקידושין (לד. סוף ד"ה מעקה), שבדין אין עשה דוחה לא תעשה ועשה אין הביאור שהעשה דוחה את הלא תעשה ורק העשה אינה נדחית, ומ"מ יש כאן עשה כנגד עשה ושב ואל תעשה עדיף, שאם כן יהא מותר לנשים לשרוף שמן תרומה ביו"ט, שהרי נשים אינם מצוות במצות עשה דיו"ט, שהרי הוא מ"ע שהזמן גרמא. אלא הביאור הוא שבאופן שיש עשה ולא תעשה אין העשה דוחה גם את הלא תעשה, לפי שגם הלא תעשה כשיש עמו עשה הרי הוא חמור יותר. אולם התוס' בחולין (קמא.) כתבו בשם ריב"א, שהלא תעשה נדחה על ידי העשה, והעובר אינו לוקה, כיון שהלאו נדחה, ורק שכיון שיש כנגדו עשה, שב ואל תעשה עדיף.

גזירת הכתוב. ולכאורה אפילו אם נפל הותר בעצמו על אש ביו"ט יש לומר שצריך להסירו עד בוקר שני. ותירץ שמסתבר לחכמים שטעם הכתוב הוא משום דחיית יו"ט. אלא שהקשה שלהלכה יו"ט הוא עשה ולא תעשה, וא"כ אין העשה של שריפת קדשים דוחה הל"ת של יו"ט, ומדוע צריך על זה פסוק, והניח בקושיא.

י. ולא מילה שלא בזמנה

פירש רש"י, כיון שעבר זמנה, יכול להשהותו עד למחר. ומכאן הקשה השואל להדבר אברהם (ח"ב סי' ד אות ט) על מה שיסד, שבמילה שלא בזמנה עובר בכל רגע, וכיצד כתב רש"י שיכול להשהותו עד למחר. ותירץ, שרק קיום העשה דוחה ל"ת, אבל אם יכול לקיים העשה אפילו בלא דיחוי הלאו, אלא שתהא עבירת מניעת העשה בידו, דהיינו שמשהה העשה, בזה לא מצינו שיכול העשה לדחות הלאו, ע"ש באריכות בזה.

יא. שבתון דיו"ט עשה הוא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה יש להקשות שא"כ מדוע צריך את המיעוטים שהביאו אביי ורבא ותנא דבי חזקיה. עוד הקשה היראים (ש"ד) כיצד נחלקו אביי ורבא על תנא דבי חזקיה. ותירץ, שלעולם אין מחלוקת בדבר, ומה שאמרו אין עשה דוחה לא תעשה ועשה, היינו